

СПОГАДИ ПРО ВЧИТЕЛЯ — ВОЛОДИМИРА АНТОНОВИЧА ОВСІЙЧУКА

Микола БЕНДЮК

мистецтвознавець, керівник «Арт-Кластеру»,
Національний університет «Острозька академія»
e-mail: mmduk123@gmail.com

Володимир Овсійчук — професор, доктор мистецтвознавчих наук, але для Острозького академічного братства це була людина, яка визначила наш шлях в житті як мистецтвознавців.

Мені дуже приємно було чути від академіка Степана Павлюка, що Овсійчук називав мене найкращим своїм учнем, я горджусь цим. Я теж вважаю Володимира Антоновича своїм вчителем попри те, що я офіційно в нього не вчився.

Моє знайомство з Овсійчуком відбулось в середині 90-х років, коли він почав викладати історію мистецтва в Острозькій академії.

Тоді часто після занять він заїжджав до мене, і ми багато говорили. Оскільки я живу неподалік від вокзалу, то час, який залишався до відправлення поїзда на Львів, Володимир Антонович проводив у мене вдома.

Пригадую, коли він вперше потрапив у мою квартиру, то ще з коридору побачив на стіні вітальні роботу Юрія Нікітіна «Г'єта», виконану в стилі італійського проторенесансу. Здалека професор Овсійчук подумав, що то щось старовинне, і вигукнув «Джотто!». Підійшов до стіни і, зрозумівши, що то лише вдала стилізація, навіть трохи образився, бо надіявся, що то оригінал.

Довгими вечорами, очікуючи поїзд, ми спілкувалися на різні мистецтвознавчі теми, і це був найкращий мій університет. (Так багато різномірної інформації просто на лекції не отримаєш і в книжці не прочитаєш). На коліна мені заскакувала моя маленька донька Наталя Кушнірук (мабуть тому вона також стала мистецтвознавицею).

Крім мистецтва Володимир Антонович розповідав і про себе. Найперше про те, як в 1939 році він з радянської сторони перейшов до Острога після того, як у вересні Остріг окупували радянські війська. 15-літній хлопчина тоді хотів подивитися, як живе «загниваючий захід». Попри те, що в школах казали, що в буржуазній Європі погано, всі розуміли, що не все так просто. Він вже тоді мріяв мати гарні книжки з мистецтва та історії. Розумів, що в Острозі, який був під Польщею, мають вони бути. Тому вдався до певної авантюри і пішки з двома друзями пішов до Острога. Добре, що дорога була не такою вже й далекою. Село Овсійчука знаходилося за 20 км від Острога на Славутчині.

Коли восьмикласник Володька потрапив до Острога, тут його здивувало все. Особливо, що є багато магазинів, в яких повно товарів. Зайшовши в магазин, хлопчик почув розмову покупців і продавця.

Покупці хотіли купити якусь річ зеленого кольору, а в наявності річ була червоного. Продавець, подивившись каталог, сказав, що це не проблема, і такого кольору річ довезуть до Острога з Парижу за два тижні. Люди в Острозі не розуміли, що вже не буде ні з Парижу, ні з Європи, що все буде продаватися за талонами, і лише те, що виготовлялося в СРСР.

Якраз на сірості Славути і кольоровості Острога Овсійчук кожного разу наголошував. Він розповідав, що в Славуті люди одягнуті в усе сіре, а в Острозі жінки одягали кольорові сукні, на їхніх капелюшках були кольорові пір'їни якихось птахів.

Походивши по Острогу і не в змозі щось купити, Володька з друзями зайшов до музею Йосипа Новицького, який так вразив його своєю експозицією, що відтоді хлопчина почав мріяти стати музейником і мистецтвознавцем.

Потім була війна, практично увесь час німецької окупації хлопець провів у селі. Був один випадок, коли хлопчина вирішив потрапити у Славуту до друзів, але в лісі його перестріли німці і ледь не розстріляли, бо думали, що він єврей. Після цього випадку мама Володимира більше не відпускала в місто.

В 1944 році до Славути увійшли радянські війська. Заховатися від них було складно, тому вже 19-літнього хлопця забирають в советську армію.

Овсійчук потрапив до роти автоматників, йому дали обмундирування і навчили стріляти. Так сталося, що молодий вояк з першого разу потрапив у «десятку» на мішені, тому й здобув повагу серед товаришів. Таким чином Володимир Антонович дійшов до Чехії, де в 1945 році був поранений.

Про війну Овсійчук не багато розповідав. В основному розказував, як йому вдалося від радянських солдат врятувати картину XVIII століття, на якій була зображена оголена жінка. Солдафони сприйняли її як порнографію і хотіли стріляти по ній. Володимир Антонович розповів співслуживцям, що це мистецтво, і на його здивування солдати віддали картину власниці німкені. Це була його перша лекція з мистецтва. Правда, самим німкеням здебільшого врятуватися не вдалося. Овсійчук розповідав про ті звірства, які чинили над жінками радянські солдати, гвалтуючи і вбиваючи їх. Зупинити цих варварів Володимир не міг. Він врятував лише ту німкеню, в якій солдати забрали картину оголеної жінки, бо сказав, що ця німкеня буде його. Та жінка була набагато старша від

Володимира і в них ніяких стосунків не було, просто треба було таким чином рятувати жінку.

Після поранення в квітні 1945 року Володимир Антонович пролікувався півроку, а потім ще до 1946 року служив на Кавказі. Після демобілізації повертається до України. Володимир, ще зовсім молодий, хотів приїти, тому поїхав до Києва, де вступив до театрального інституту. Тут пережив «нерозділене кохання» до однокурсниці з Тернопільської області. Їде до Ленінграда і там вступає до Академії мистецтв. Але в післяблокадному Ленінграді не було що їсти, вже навіть у 1946 році. Від голоду Овсійчук стає настільки виснаженим, що на поїзд назад до Славути друзі його заводили за руки. А там мама зустріла хлопця і на підводі завезла до свого села, де відпоїла молоком.

Потім Овсійчук вступає до Львівського університету імені Франка, на історичний факультет, який успішно закінчує. В цей же час йде на навчання вокалу до оперної співачки Соломії Крушельницької. В Овсійчука був дуже хороший тенор, і Крушельницька навіть пророкувала йому кар'єру співака, але він, все ж, відчував, що це не була справа його життя.

В лютому 1952 року він влаштовується на роботу у Львівську картинну галерею, і паралельно викладає в училищі ім. І. Труша. Викладаючи в училищі, Володимир Антонович познайомився з Борисом Возницьким. У своїх спогадах Борис Возницький згадує, що до розуміння і любові до мистецтва його привели саме лекції Володимира Антоновича Овсійчука. Останній же розповідав, як він приймав екзамен в талановитого хлопця Бориса Возницького, який лише на два роки був молодшим за викладача. Обоє фронтовики, обоє волиняни (їхні села знаходяться приблизно 60 км одне від одного), обоє в 1939 році побували в Острозькому музеї, який і став поштовхом до обрання в майбутньому професії.

Коли в 2006 році Борис Григорович приїздив до Острога на 90-ліття музею, то розповідав, що він у вересні 1939 року приїжджав до Острозького музею (рідне село Возницького — Ульбарів, знаходиться за 40 км на захід від Острога). Оглянувши тоді експозицію в замку, хлопець познайомився із колишнім директором музею Йосипом Новицьким, який вплинув на вибір професії та став йому прикладом музейника, вартого наслідування.

У 1952 році молодого працівника Львівської картинної галереї Володимира Овсійчука тодішній заступ-

ник директора Музею українського мистецтва (Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького) Василь Любчик змушував носити картини українських авангардистів до бібліотеки ім. Стефаніка. В бібліотеці були вже люди, які ламали картини і спалювали їх в двох печах. «Спецфонд, — як писав Любчик, — складається з усякого роду націоналістичних творів (портретів січових стрільців, діячів уніатської церкви, невисокоякісних портретів австрійського двору), із творів художників, що втекли з гітлерівцями, художників, засуджених як буржуазних націоналістів, а також великої кількості формалістичних творів...».

Овсійчук, ризикуючи, декілька картин по дорозі заховав, а ввечері забрав до свого помешкання. Правда, розуміючи, що може за таке поплатитися, він заґрунтував картини білилом. Так заґрунтовані роботи простояли до 60-х років, а потім Володимир Антонович малював на них інші свої роботи.

У 1965 р. Овсійчук почав працювати у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (сьогодні ЛНАМ), з яким було пов'язане все його подальше життя. На роботу його покликав керівник кафедри живопису Данило Довбошинський. Це сталося після того, як вони разом поїхали у відраження з лекціями по селах Львівщини. Там Довбошинський запропонував Овсійчуку поїхати до Ленінграда, де був єдиний в СРСР підручник з кольорознавства німецькою мовою. За місяць Володимир Антонович переклав підручник і скопіював усі схеми кольороподілу. За цими матеріалами він розробив свій курс, який успішно викладав більше п'ятдесяти років. Він випустив багато поколінь художників, вклавши в них усі ті знання, які сам по крупинках збирав по світу.

На автопортреті з колекції Острозької академії Овсійчук ще молодий чоловік, який експериментує, використовуючи світові стилістичні напрацювання. І це попри те, що в інституті заставляли малювати в стилі соцреалізму. Для цього з Києва ще в 1952 році навіть були відражені професори живописці, які вчили викладачів Львівського інституту малювати «правильно».

В той час мало хто знав, що Овсійчук ще й прекрасний живописець. Він щороку дарував мені на мій день народження свої картини, а потім взагалі віддав більше сімдесяти, розуміючи, що йому вже не довго залишилося жити. Ці останні я передав до колекції Острозької академії.

Овсійчук виховав декілька поколінь художників, які роз'їхалися по всьому світу. Про його лекції з «кольорознавства» я постійно чую позитивні відгуки від усіх його учнів, які відвідують Арт-кластер Острозької академії.

Шкода, що підручник з «теорії кольору» авторства В. Овсійчука так і не побачив світ. Ми з Володимиром Антоновичем обговорювали, щоб видати підручник в Острозькій академії. Я вже переріс, частина текстів вже була набрана машинописом, але його хвороба і смерть не дали можливості довести цю справу до кінця.

Тетяна ЛУКАШЕВИЧ

майстриня декоративного мистецтва,
членкиня Спілки Художників України

«У 1974 році Овсійчук організував випуск студентів 5-го курсу, я тоді закінчила 1-й курс. Але оскільки я відвідувала театральний гурток, який вів Володимир Антонович, то мене разом з друзями теж запросили на випускний вечір до Олеського замку, який тоді ще був у руїнах. Святкування мало відбутися на Івана Купала. Туди ж були запрошені літератори зі спілки письменників та музиканти зі спілки композиторів. Всі з собою взяли продукти, які хто міг собі дозволити. Коли усі зайшли на територію замку, побачили там машину з якимись чиновниками — чи то від КГБ, чи від обкому партії? В ту машину запросили сестри Овсійчука. Там з ним довго про щось говорили, а потім відпустили. Коли машина поїхала, Володимир Антонович виступив перед усіма і сказав, що його попередили, якщо буде проведений цей вечір на руїнах Олеського замку, то Овсійчука виженуть з інституту. Проте, він сказав, що готовий провести цей вечір так, як і планувалося, бо він був ініціатором та хотів, щоб все пройшло недаремно. Після цих його слів усі, хто приїхав на святкування, розвернулися та пішли на поїзд до Львова. Правда, до Львова вони не доїхали, а всі дружно виїхали на півдорозі, і в полях, все ж, відсвяткували випускний, проте вже без Овсійчука. Лише під ранок вони пішки дійшли до Львова. Володимир Антонович далі продовжив викладати в інституті.

Незрозуміло, яким чином формувався процес вечірніх мистецьких посиденьок в Овсійчука вдома, де обговорювалася практика сучасних нам художників, письменників та композиторів. На наші вечірні посиденьки приходили і Богдан Ступка, і Анатолій Хості-

коєв, інші театрали. Кожного разу, коли ми приходили в гості до Овсійчука, його мама завжди пригощала нас свіжими пирогами та чаєм. Ми так і не розуміли, чи пироги постійно були напечені у Володимира Антоновича, чи він спеціально планував ці зустрічі та просив свою маму, щоб вона пекла їх. Тоді ми всі разом вивчали світові стилі в мистецтві та знакових для світу художників, імена яких не можна було використовувати в радянських академіях. Хоч в інституті Володимира Антоновича навчав нас за програмою, затвердженою міністерством освіти УРСР, але це було подане тільки у звітах. Насправді ми вивчали набагато глибші мистецькі процеси, які радянським студентам були недоступні. Я це зрозуміла лише тоді, коли повернулася до Рівного та почала викладати історію мистецтва в музичному училищі. У програмі, затвердженій міністерством, яку мені дали в училищі, між передвижниками та соцреалізмом нічого не було, тому я викладала за конспектами, які записувала на заняттях Володимира Овсійчука».

Наталія КУШНІРУК,

мистецтвознавиця,

кураторка мистецьких проектів

«Вперше я зустрілася з Володимиром Антоновичем ще маленькою дівчинкою, коли він приїжджав до нас у гості. Тоді тато показував йому свою колекцію, а Овсійчук не стримував емоцій, коли йому щось дуже подобалося, та критикував, коли не подобалося. Проте, по-справжньому я зустрілася з ним, усвідомлюючи масштаб його особистості, вже будучи студенткою Острозької академії. Володимир Антонович час від часу приїжджав до нас з лекціями та на відкриття виставок. На лекціях він розповідав здебільшого про імпресіоністів та постімпресіоністів, а ще про різні кольорові поєднання. Він умів тримати аудиторію в такій напрузі, що всі боялися поворухнутися, коли він щось запитував. Пам'ятаю, коли він одного разу посеред лекції запитав: «Чи знають студенти Острозької академії, де зараз знаходиться ікона Мадонни Он'їсанті?». Тоді всі боялися відповісти, що в галереї Уфїцці, а може й не знали. На цю мовчанку він сказав, що треба заставити нашого ректора організувати автобус і звозити нас у Флоренцію, щоб ми побачили хоча б палаццо Пітті та колекцію Уфїцці.

Так як його лекцій у нас було дуже мало, тато влаштував нам зустрічі, при яких Володимир Антоно-

вич розповідав мені більше. Пам'ятаю, одного разу на черговому відкритті виставки він побачив мене з бірюзовим шарфиком на шиї та сказав, що це саме мій колір, і його потрібно носити біля обличчя, тоді воно виглядатиме свіжішим та здоровішим. Тоді ж він порадив мені не одягати червоний близько до обличчя, бо «то не твій колір». Тоді ж він наголошував звертати увагу на те, щоб хлопець не дарував мені жовті квіти, адже це означатиме, що він зі мною прощається...

Ми з татом часто їздили до Володимира Антоновича в гості у Львів — на якісь заходи, лекції, екскурсії містом або просто поприбирати у нього в квартирі. Одного разу, коли я прибрала всю квартиру і приготувала вечерю, він влаштував мені екзамен — показував у книгах твори мистецтва, а я мала вгадати автора. Коли він показав картину Рубенса, а я з невпевненістю сказала, що то Франц Халс — він розчарованим поглядом подивився на мене і захочав книгу. Той погляд я не забуду до кінця життя.

Прогулянки вуличками Львова теж перетворювалися на екзамен: «Чи знають студенти Острозької академії, що таке діамантове рустування? Яка міфологічна сцена зображена на фронтоні цього будинку? Яким античним фігурам присвятив свої скульптурні пам'ятники Гартман Вітвер на Площі Ринок?» і ще безліч схожих запитань.

Одного разу Володимир Антонович був присутній на презентації результатів нашої етнографічно-фольклорної експедиції в Острозькій академії. Тоді я збрала багато фольклорного матеріалу по родинній та календарній обрядовості Славутського району Хмельницької області, записала ці пісні у нотному форматі та заспівала одну на презентації практики. Яке диво було, коли Володимир Антонович знав цю пісню і почав співати її зі мною в два голоси, автоматично вибудувавши другий голос. Який же прекрасний у нього був тенор! Тільки потім я зрозуміла, що він теж зі Славутського району, тому весь місцевий фольклор йому був знайомий.

На жаль, я не довго змогла вчитися у Володимира Антоновича Овсійчука, проте з впевненістю можу назвати його своїм наставником. Саме постать Володимира Антоновича Овсійчука підштовхнула мене до рішення остаточно пов'язати своє життя з мистецтвом».